

CILVĒKA DZĪVES GĀJUMS

CILVĒKA RAKSTURS

14. 03. 1910.

Dziļu iespaidu uz dvēseli atstāj Gētes vārdi, kurus viņš uzrakstīja pārdomās par Šillera galvaskausu, piedaloties viņa liķa pārapsedīšanā Veimāras firstu kapenēs.

Gēte paņēma rokās Šillera galvaskausu un šī brīnišķīgā veidojuma formā ieraudzīja Šillera gara nospiedumu. Tas, kā gara būtne izpaužas matērijas līnijās un formās, inspirēja Gēti uz šiem skaistajiem vārdiem:

„Ko cilvēks dzīvē vairāk vēl var gūt
Kā to, lai Dieva daba viņam atklāj,
Kā cietai vielai ļauj tā izgaist garā,
Kā gara radīto tā glabā cietu!”

Kurš pratīs iejusties noskaņojumā, kas toreiz saviļņoja Gētes dvēseli, tam būs viegli vērst savas domas uz dzīves parādībām, kurās kaut kas iekšējs parādās ārēji uztverami: kādā materiālā formā, plastiskā veidolā, līnijās u.c. Un vizisiteiktāk šādi nospiedumi, šādas iekšējas būtnes atklāsmes ir vērojamas tajā, ko mēs saucam par cilvēka raksturu. Cilvēka raksturā nenoliedzami izpaužas kaut kas pastāvīgs, kas atkārtojas arvien no jauna. Kad mēs runājam par cilvēka raksturu, mēs saprotam to kā veselumu. Mums ir sajūta, ka raksturs ir nesaraucami saistīts ar visu cilvēka būtni, un mēs uztveram kā trūkumu, ja cilvēka domas, jūtas un darbi savstarpēji nesaskan. Runājot par kādu lūzumu cilvēka būtnē, par viņa rakstura lūzumu, mēs to uzskatām par kaut ko patiesi kļūmīgu, par trūkumu. Ja privātajā dzīvē cilvēku vada noteikti principi un ideāli, taču citreiz, būdams sabiedrībā, viņš uzvedas pretēji tiem, mēs sakām, ka viņa būtne zaudējusi savu vienotību, ka viņš piedzīvojis rakstura lūzumu (*Bruch*). Un mēs apzināties, ka šāds lūzums var novest cilvēku smagā situācijā, pat izraisīt viņa bojāeju. Ko šāda šķelšanās nozīmē, savā „Faustā” Gēte gribēja parādīt ar visai zīmīgiem vārdiem. Šeit mēs pieskaramies vārsmam, ko pat tie cilvēki, kas domā zinām, ko Gēte gribējis ar to teikt, ļoti bieži skaidro nepareizi. Es domāju šo pantu no Gētes „Fausta”:

„Ak, divas dvēš'les dzīvo manās krūtīs,
Un viena grib no otras šķirties;
Tā viena ķeras rupjos priekos
Pie pasaules ar miesas ķetnām;
Un otra tiecas, cik vien var, no pīšļiem
Iepretī augsto senču gaismas sfērām.”

Šī dvēseles sašķeltība ļoti bieži tiek minēta kā tas, uz ko cilvēkam būtu jātiecas. Pats Gēte to nebūt neuzskata par vēlamu, bet ļoti precīzi caur Fausta teikto parāda, cik nelaimīgs viņš jūtas šo divu dziņu iespaidā, no kurām viena tiecas pie ideālu augstienēm, bet otra pie zemišķiem priekiem. Tā viņš izpauž neapmierinātību. Gēte raksturo tieši to, ko Fausts grib pārvarēt. Mēs nedrīkstam runāt par sašķeltību kā attaisnotu cilvēka rakstura īpašību – tā, veidojot viengabalainu raksturu, būtu jāpārvar.

Ja mēs gribam saprast cilvēka rakstura būtību, ir jāņem vērā tas, ko esam raksturojuši kā godbijību. Mums būs atkal jāņem vērā cilvēka dvēseles dzīve, iekšējā pasaule, kas nebūt nav haotisku sajūtu, dziņu un priekšstatu, kaislību un ideālu savirknējums. Mums sev skaidri jāpasaka, ka cilvēka dvēsele sastāv no trim atsevišķiem locekļiem, kurus mēs varam pavisam precīzi atšķirt: no zemākā dvēseles locekļa – sajūtu dvēseles, vidējā – prāta vai rakstura dvēseles¹ un augstākā dvēseles locekļa – apziņas dvēseles. Cilvēka dvēseles dzīvē šie trīs locekļi ir skaidri jāizdala. Un tie nedrīkst izjukt, atdalīties viens no otra. Cilvēka dvēselei jābūt konsolidētai, vienotai. Kas saista šos trīs dvēseles locekļus vienā veselumā? Tas ir cilvēka „Es” tā patiesajā nozīmē, cilvēka pašapziņas nesējs.

Tāpat – dvēseles dzīve rādās sašķelta trīs locekļos: zemākajā, vidējā un augstākajā, un Es līdzīgi mūziķim mūsu dvēselē spēlē uz šiem locekļiem kā sava instrumenta stīgām. Harmonija vai disharmonija, ko Es panāk, spēlējot uz šīm dvēseles stīgām, veido cilvēka rakstura pamatu.

Es tiešām ir līdzīgs iekšējam mūziķim, kurš ar spēcīgiem piesitieniem liek skanēt te sajūtu dvēselei, te prāta dvēselei, te apziņas dvēselei, bet visu trīs kopskanējums parāda, cik harmoniskas vai disharmoniskas attiecības valda to starpā, un līdz ar to cilvēka rakstura būtību. Protams, tas cilvēka raksturu izsaka diezgan abstrakti; ja mēs gribam tiešām saprast, kā tas cilvēkā izpaužas, mums jāielūkojas cilvēka dzīvē un būtņē vēl dziļāk. Mums jāparāda, kā šī harmoniskā vai disharmoniskā dvēseles locekļu saspēle ārēji izpaužas cilvēka personībā.

Mēs bieži esam norādījuši, ka cilvēka dzīve ik dienas norisinās starp nomoda un miega stāvokli. Kad vakarā cilvēks iemieg, visas viņa sajūtas, prieki, ciešanas, sāpes, visas viņa dziņas, iekāres un kaislības, visi priekšstati un maņu iespaidi, idejas un ideāli nogrimst nenoteiktības tumsā, bet viņa iekšpasaule nonāk neapzinātā jeb zemapziņas stāvoklī.

Kas te norisinās?

Iemigšanas procesi kļūst skaidri, ja atcerēsimies, ka garazinātne pazīst cilvēku kā visai sarežģītu būtņi, sastāvošu no dažādiem locekļiem. Šodien vēlreiz jāieskicē jau zināmas lietas, lai saprastu visu cilvēka rakstura būtību.

To cilvēku, kuru mēs uztveram ārēji, caur maņām – ar acīm un rokām –, kuru var aplūkot ārējā zinātņe, to garazinātņe sauc par **fizisko miesu**. To, kas caurstrāvo, caurauž šo fizisko miesu, kas laikā starp dzimšanu un nāvi neļauj tai nomirt un sekot fiziskajiem un ķīmiskajiem spēkiem, to mēs garazinātņē saucam par **ēterisko jeb dzīvības miesu**. Principā, ārējais cilvēks sastāv no šīm divām miesām, no fiziskās un ēteriskās. Vēļ mums ir trešais cilvēkbūtņes locekļis; tas satur visu, kas, cilvēkam iemiegot, iegrimst nenoteiktā tumsā. Šo trešo cilvēkbūtņes locekļi mēs saucam par **astrālo miesu**. Šī miesa ir prieka un skumju, vēļmju un sāpju, dziņu, iekāru un kaislību nesēja, kas nomoda stāvokļi viņņojas dvēselē augšup-lejup. Un šajā astrālajā miesā ir mūsu viduspunkts, mūsu Es. Cilvēkā šī astrālā miesa iedalās tā saucamajos apakšlocekļos, ko mēs pirmļt apzļmējām kā dvēseles locekļus: sajūtu dvēselē, prāta vai rakstura dvēselē un apziņas dvēselē.

¹ Rūdolfš Šteiners savās lekcijās un rakstļtajos darbos konsekventi apzļmē otro cilvēka dvēseles locekļi ar vārdiem „*Verstandes oder Gemütseele*“, ko latviski var aptuveni iztulkot kā „prāta **vai** rakstura (iedabas) dvēsele”. Katrā ziņā te runa ir par cilvēkbūtņē vienļgo dubulto fenomenu, kas veido noteikta veida tiltu starp cilvēka zemāko (neapzināto) dabu un augstāko (apzināto). Visi pārējie miesas, dvēseles un gara locekļi ir viengabalaini fenomeni, lai arī to apzļmējumi var tikt variēti, piemēram, fiziskā jeb vieliskā miesa, ēteriskā **jeb** dzļvļbas **jeb** veidojošo spēku miesa, vai astrālā **jeb** sajūtu miesa. (*Tulkotāja piezļme*)

Kad cilvēks vakarā iemieg, gultā paliek tikai viņa fiziskā miesa un ētermiesa. Astrālā miesa ar saviem apakšlocekļiem – sajūtu, prāta vai rakstura un apziņas dvēseli –, kā arī Es, iziet laukā. Visu laiku, kamēr cilvēks guļ, astrālā miesa un Es atrodas gara pasaulē. Kādēļ cilvēks katru nakti dodas gara pasaulē? Kādēļ viņam katru nakti jāatstāj sava fiziskā un ēteriskā miesa? Tam ir noteikta jēga cilvēka dzīvē. Mēs izpratīsim šo jēgu, ja aplūkosim sekojošo: garazinātne stāsta, ka astrālā miesa ir vēlmju un ciešanu, bēdu un sāpju, dziņu, iekāru un kaislību nesēja! Skaisti! Un tieši šie pārdzīvojumi, mums iemiegot, nogrimst nenoteiktības tumsā. Tomēr mēs apgalvojam, ka astrālā miesa un Es atrodas gara pasaulē; tas nozīmē, ka iekšējais cilvēks ar savu astrālo miesu ir gara pasaulē, bet dziņas un kaislības, viss, kas īstenībā mīt astrālajā miesā, nakts laikā pazūd tā saucamajā nenoteiktības tumsā. Vai tā nav pretruna?

Redziet, pretruna ir tikai šķietama. Astrālā miesa tiešām ir prieka, bēdu, sāpju un visu pārējo dienas pārdzīvojumu nesēja, taču pati tā nevar tos uztvert, katrā ziņā pašreizējā cilvēka attīstības stadijā.

Lai astrālā miesa un Es varētu uztvert šos pārdzīvojumus, tiem ārēji kaut kur jāatspoguļojas, bet atspoguļoties tie var tikai tad, ja, cilvēkam no rīta pamostoties, viņa Es un astrālā miesa iegremdējas ēteriskajā un fiziskajā miesā. Tādejādi visam, ko cilvēks iekšēji pārdzīvo – visām viņa vēlmēm, ciešanām, priekam un sāpēm – fiziskā, bet faktiski ēteriskā, miesa kalpo kā spogulis. Tās atspoguļo visu, ko mēs iekšēji pārdzīvojam. Līdzīgi kā mēs redzam sevi spogulī, arī astrālās miesas pārdzīvojumus mēs uztveram fiziskajā un ēteriskajā miesā kā spogulī. Tomēr nedrīkst domāt, ka šī dvēseles dzīve, lai varētu noritēt no rīta līdz vakaram, neprasa no cilvēka nekādu darbu. Viņa Es un astrālajai miesai, visām tai piederošajām dvēseles komponentēm – apziņas, prāta vai rakstura un sajūtu dvēselei – ir jāsadarbojas ar fizisko un ēterisko miesu, radot mūsu daudzveidīgo dienas iekšējo dzīvi, no savas puses iedarbojoties uz abām zemākajām miesām.

Šo dienas pārdzīvojumu gaitā tiek iztērēti noteikti spēki. Cilvēka iekšējās pasaules mijiedarbībā ar ārējo pasauli pastāvīgi tiek iztērēti dvēseles spēki. Tas izpaužas nogurumā, kas cilvēku pārņem vakarā, kad viņš vairs nespēj atrast sevī spēkus iejaukties ēteriskās un fiziskās miesas darbībā. Vakarā cilvēks jūt, kā vispirms atslābst tas, kas no viņa gara visvairāk iedarbojas uz matēriju – viņš nespēj parunāt; viena pēc otras atslēdzas maņas: redze, oža, garša un, visbeidzot, dzirde – visgarīgākā no maņām. Kad cilvēks vairs nevar no iekšpuses pārvaldīt savu ķermeni, ir skaidrs, ka dienas laikā dzīvības spēki ir iztērēti.

No kurienes nāk spēki, kurus mēs lietojam no rīta līdz vakaram? Šie spēki nāk no nakts miega. Laikā starp iemigšanu un pamošanos dvēsele, tā sakot, piepildās ar spēkiem, kas tai nepieciešami, lai varētu uzburt mūsu priekšā visu dienas dzīvi. Dvēsele var šos spēkus dienā izmantot, bet nevar tos pielietot uzbūvei. Protams, arī garazinātnei ir zināmas dažas ārējās zinātnes izvirzītās hipotēzes par to, kā tiek aizstāti dienas dzīvē izmantotie spēki, bet tagad mēs tajās neiedziļināsimies. Tātad, var teikt: kad dvēsele pāriet no miega stāvokļa nomoda stāvoklī, tā atnes no sfēras, kas īstenībā ir tās garīgā dzimtene, spēkus, kas visu dienu tiek izmantoti dvēseles dzīves īstenošanai, kura tiek uzburta mūsu priekšā. Nu mēs zinām, ko dvēsele atnes sev līdzī no garīgās pasaules nomoda stāvoklī.

Tagad uzdosim sev citu jautājumu: vai, vakarā iemiegot, dvēsele paņem kaut ko līdzī no nomoda stāvokļa tajā stāvoklī, ko mēs saucam par miegu?

Ja mēs gribam saprast, ko dvēsele ienes miegā, gara pasaulē, no ārējās pasaules, no fiziskās īstenības, kurā tā dzīvo no viena pārdzīvojuma citā, tad mums jāvērsas pie cilvēka personības

attīstības starp dzimšanu un nāvi. Šī attīstība izpaužas kā cilvēka briedums, dzīves gudrība, pieredze kādā vēlākā dzīves posmā, kad viņš ir apguvis noteiktas spējas un attīstījis spēkus, kuru tam nebija agrākā dzīves vecumā.

Par to, ka cilvēks no ār pasaules uzņemto iekšēji pārveido, mēs varam pārliecināties, ja pārdomājam sekojošo. Starp 1770. un 1815. gadu ir norisinājušies zināmi notikumi, kuriem ir liela nozīme pasaules attīstības kontekstā. Visdažādākie cilvēki ir piedalījušies šajos notikumos. Viņu starpā bija tādi, kuri gan piedalījās, bet faktiski tos nepamanīja, tie viņiem pagāja, tā sakot, garām. Uz citiem šie notikumi iedarbojās, sniedzot dzīves pieredzi un gudrību, tāpēc viņi savā dvēselē ir sasnieguši augstāku attīstības pakāpi.

Kas te ir noticis? Vislabāk to parāda kāda vienkārša norise cilvēka dzīvē. Aplūkosim cilvēka attīstību saistībā ar viņa rakstītāku. Kam bija jānotiek, lai mēs kādā savas dzīves brīdī spētu paņemt rokā spalvu un rakstiski izpaust savas domas? Skaidrs, ka līdz tam kaut kam bija jānotiek. Mums bija jāiziet cauri veselai virknei pārdzīvojumu, sākot ar pirmajiem mēģinājumiem paņemt rokā spalvu, novilkt pirmo svītru un tad pielikt visas pūles, lai galu galā tiešām apgūtu šo mākslu. Ja atceramies, kā tas notika mēnešiem un gadiem ilgi, ko šajā sakarā tikām piedzīvojuši – varbūt sodus, rājienus utml., lai visus šos pārdzīvojumus beidzot pārvērstu spējā rakstīt, tad mums jāsaaka: noteikti pārdzīvojumi ir tikuši pārkausēti, vēlākajā dzīvē parādoties kā sava veida esence mūsu rakstītākā.

Garazinātne parāda, kā tas notiek, kā noteiktu pārdzīvojumu virkne saplūst kopā un pārveidojas noteiktā spējā. Taču tas nenotiktu, ja cilvēkam arvien no jauna nebūtu jāiet cauri miegam. Kurš prot vērot dzīvi, zina, ka tas izpaužas jau ikdienā: kad mēs cenšamies kaut ko apgūt, šie pūliņi tiek būtiski atbalstīti, ja starplaikā mēs varam pagulēt. Tad apgūtais kļūst par mūsu īpašumu. Un tā tas notiek visas cilvēka dzīves laikā.

Tam, ko mēs pārdzīvojam, jāsavienojas ar mūsu dvēseli, jātiec dvēseles pārstrādātam, jākonsolidējas, lai kļūtu par paliekošu spēju.

Visu šo procesu dvēsele veic miega stāvoklī. Dienas pārdzīvojumi, kas izvērsti laikā, naktī miegā satek kopā un pārkausējas tajā, ko mēs saucam par pārdzīvojumu esenci, par cilvēka spēju. Te parādās tas, ko mēs vakarā, ejot gulēt, ņemam līdzi no dienas pārdzīvojumiem: vielu, kas tiek pārveidota un pārausta par mūsu spējām. Un, pateicoties tam, ka dienā pārdzīvotais naktī tiek pārkausēts spējās un spēkos, mūsu dzīves kvalitāte turpina augt.

Mūsdienu cilvēks savā apziņā neko daudz nenojauš par šīm lietām, bet tā nav bijis vienmēr. Bija laiki, kad cilvēki savā gaišredzīgajā apziņā to zināja. Minēsim tikai vienu piemēru, kurā kāds dzejnieks visai īpatnējā tēlā liecina par minētā fenomena apzināšanos. Seno laiku dzejnieks Homērs, kurš pamatoti tiek dēvēts par gaišreģi, savā „Odisejā” stāsta, ka Penelope vīra prombūtnes laikā tiek apsēsta ar precinieku pūli un apsola pieņemt lēmumu, tikko būs pabeigusi savu aužamo. Bet katru nakti viņa izārda dienā noausto gabalu. Dzejnieks parāda, ka dienas pārdzīvojumiem, kurus Penelope piedzīvo saistībā ar preciniekiem, lai tie nepārtaptu, nekonsolidētos par izšķiršanās spēju, naktī jātiec apspiestiem, citādi tie neizbēgami novestu pie izšķiršanās spējas. Tam, kurš dzīvo tikai mūsdienu apziņā, šādas lietas var likties nenožīmīgas, un viņš var nodomāt, ka mēs dzejniekam kaut ko piefantazējam. Taču dižie cilvēces pārstāvji tiešām ir darbojušies, balstoties lielajos pasaules noslēpumos, un tiem, kuri šodien skaisti runā par pasaules izcelsmi utml., nav ne jausmas, no kurienes savas idejas smēlušies dižo mākslas darbu radītāji.

Tā tad – mēs redzam, ka ārējie pārdzīvojumi, kurus dvēsele ņem līdzī miegā, pārņem spējas un spēkos, kam pateicoties dvēsele virzās uz priekšu dzīvē starp dzimšanu un nāvi. Tā kaut ko ienes gara pasaulē, lai no tās savukārt iznestu ko veicinošu savai attīstībai. Ja mēs aplūkojam attīstību starp dzimšanu un nāvi, mums jāsaprot: izskatās, ka cilvēks ir diezgan ierobežots savā attīstībā. Šīs robežas pavisam skaidri parādās, ja apdomājam to, ka, strādājot ar savām dvēseles spējām un kāpinot tās, pārveidojot tā, lai vēlākā dzīves posmā varētu dzīvot ar pilnīgāku dvēseli nekā agrāk, tomēr pastāv zināma robeža, aiz kuras vairs nevar būt nekādas attīstības. Var attīstīt cilvēkā noteiktas spējas, taču nevar attīstīt fiziskās vai ēteriskās miesas orgānus. Tiem kopš pašas dzimšanas piemīt noteiktas spējas, kuras mēs gluži vienkārši saņemam. Mēs, piemēram, varam noteiktā mērā izprast mūziku, ja mums jau pašā sākumā ir fiziski muzikālās dzirdes pamati. Šis konkrētais gadījums parāda, ka dzirdes orgāna pārveidošana nevar izdoties, lai arī muzikālā spēja var savienoties ar mūsu dvēseli, un mums nākas paciest, ka tā nevar iemiesoties, t.i., izpausties fiziski. Ja mēs atrodam šādas robežas savā ķermenī, mums jāsamierinās ar nespēju pārņemt šos pārdzīvojumus ķermeņa dzīvē. Tādēļ, aplūkojot cilvēka dzīvi no augstāka redzespunkta, iespēja reiz atstāt šo ķermeni mums jāuztver kā ārkārtīgi dziedinošu, kā ļoti nozīmīgu visai mūsu dzīvei. Mūsu iespējas pārveidot miesu lemtas neveiksmei, jo katru rītu no jauna mēs ienākam ēteriskajā un fiziskajā miesā. Tikai līdz ar nāvi mēs tās atstājam. Izejot cauri nāves vārtiem, mēs nonākam gara pasaulē, kurā vairs nav fiziskās un ēteriskās miesas šķēršļu, un mēs no garīgās substances varam veidot visu, ko pārdzīvojām starp dzimšanu un nāvi, bet bijām spiesti pamest robežu dēļ. Tikai no gara pasaules atkal ienākot jaunā dzīvē, mēs varam atņemt līdzī spēkus, kurus esam ieauduši garīgajā pirmtēlā, un plastiski veidot jauno miesu, kas sākumā ir ļoti mīksta. Tikai tagad mēs varam savienot ar savu būtī to, ko iepriekšējā dzīvē tikām apguvuši, bet nevarējām pilnībā ienest savā būtī. Tā tad, pateicoties nāvei, ir iespējams dzīves kāpinājums – ko mēs vienā dzīvē nevarējām īstenot kā pārdzīvojumu augli, nākamajā dzīvē varam īstenot jeb iemiesot. Tad cilvēka iekšējā pasaule, kas viņā izstrādājas cauri visām miesām līdz pat fiziskai esamībai, iet cauri nāves vārtiem no vienas dzīves citā. Tā cilvēkam ir iespēja strādāt ne tikai ar rupjākām substancēm, veidojot plastisko miesu, lai iestrādātu tajā līdz šim neiespējamo, bet arī iemiesot savā būtī zināmus augļus no iepriekšējās dzīves.

Kad mēs vērojam cilvēku piedzimstam, ienākam esamībā, mēs varam teikt: tas, kā Es un astrālā miesa – ar sajūtu, prāta vai rakstura un apziņas dvēseli – ienāk esamībā, nebūt nav nejauši. Šai cilvēka dvēseliski garīgajai daļai piemīt zināmas īpašības, zināmas iezīmes, kuras tā atnesusi līdzī no iepriekšējām dzīvē. Jau pirms dzimšanas cilvēks savā veidolā aptuveni iestrādā to, ko līdz šim ir saņēmis kā iepriekšējās esamības augļus, bet pēc dzimšanas – savas bērības un jaunības gaitā – viņš ķermeņa smalkākajā struktūrā iestrādā savas nākamās misijas, sava aicinājuma pazīmes. Tas, kā strādā Es un kā tas izpaužas caur cilvēka būtī, atstājot savu nospiedumu katrā viņa rīcībā, ir cilvēka rakstura izpausme. Šis Es, darbojoties starp dzimšanu un nāvi, ļauj ieskanēties uz esošās dvēseles instrumenta – uz sajūtu, prāta vai rakstura un apziņas dvēseles – tam, ko tas ir izstrādājis. Taču tas nestrādā dvēselē tā, it kā atrastos ārpus tās, it kā no ārpusē skatītos uz to, kas dzīvo sajūtu dvēselē kā dziņas, iekāres un kaislības, nebūt ne. Es uztver tās kā savu iekšējo būtību. Es jūtas ar tām kā viens veselums, tāpat kā tas jūtas viens ar savām atziņām un zināšanām apziņas dvēselē.

Tādēļ tas, ko cilvēks savos dvēseles locekļos izstrādā kā harmoniju vai disharmoniju, tiek ņemts līdzī, ejot cauri nāves vārtiem, un iestrādāts jaunā dzīvē. Tādēļ raksturs, kaut tas parādās mums kā noteikts un iedzimts, tomēr pakāpeniski attīstās arī dzīves laikā.

Dzīvnīka raksturs ir pilnībā noteikts jau no paša sākuma, kopš dzimšanas. Tas ir pilnībā izveidots un nevar plastiski strādāt pie sava ārējā veidola. Savukārt cilvēka priekšrocība ir tieši tā, ka

piedzimstot viņam nav nekāda īpaša rakstura, ka viņa būtnes dziļākajos pamatos snaudošie, no agrākajām dzīvēm atnestie spēki strādā ar ārējo veidolu un pamazām veido raksturu, kā tas ir iepriekšējās dzīves noteikts.

Tā mēs redzam, ka cilvēkam ir zināmā mērā iedzimts raksturs, taču dzīves laikā tas izdzīvo sevi tikai pakāpeniski. Ja ņemsim to vērā, tad sapratīsim, kāpēc pat dižas personības maldījās, spriežot par cilvēka raksturu. Ir filosofi, kuri apgalvo, ka cilvēka raksturs nevar mainīties, ka tas ir absolūti pakārtots cilvēka būtnes dzīlēm. Bet tas nav pareizi. Tas atbilst patiesībai tikai tiktāl, cik no iepriekšējās dzīves parādās iedzimtais raksturs, kas veido cilvēkā centru, kas atrodas cilvēkbūtnes iekšienē un no turienes uzspiež visiem locekļiem kopīgu zīmogu, piešķir kopīgu raksturu. Šis raksturs iesniedzas, tā sakot, gan dvēselē, gan ārējos miesas locekļos. Mēs redzam, ka iekšējās pazīmes it kā izstarojas un formē visu noteiktā veidā; mēs jūtam, ka šis iekšējais centrs satur kopā atsevišķos cilvēkbūtnes locekļus. Līdz pat fiziskajai miesai mēs sajūtam ko tādu, kas parādās kā iekšējās būtnes nospiedums ārējā cilvēka veidolā.

Reiz kāds mākslinieks ļoti brīnišķīgi attēloja to, ko cilvēki parasti pienācīgi neievēro. Viņš attēloja cilvēku brīdī, kad Es, kas satur kopā visus locekļus, veido zināmu centru un piešķir tiem vienotu raksturu, kādā brīdī pazūd un atstāj atsevišķos locekļus katru savā varā. Viņš attēlo, kā šie atsevišķie cilvēkbūtnes locekļi, sekojot katrs sev, dodas dažādos virzienos. Ir viens liels, slavens mākslas darbs, kas parāda tieši šo mirkli, kurā cilvēks pazaudē sava rakstura pamatu un **visa** cilvēka piederību. Es domāju daudzkārt pārprasto mākslas darbu. Nedomājiet, ka es gribu kritizēt cilvēkus, kuru darbību vērtēju ļoti augstu, taču tieši ceļā pie patiesības lieliem gariem rodas grūtības un maldi noteiktu parādību priekšā viņu ārkārtīgi stiprās patiesības dziņas dēļ.

Viens no lielākajiem vācu mākslas pazinējiem Vinkelmans (*Winkelmann*) savas būtības priekšnosacījumu dēļ bija spiests maldīties par mākslas darbu, kuru mēs pazīstam kā Laokonu (*Laokoon*). Daudzi apbrīno Vinkelmana šīs skulptūras skaidrojumu. Daudzās aprindās valda pārliecība, ka labāk nemaz nav iespējams pateikt par Laokonu, Trojas priesteru figūru, kurš starp saviem abiem dēliem lielas čūskas apvīts tiek žņaugts līdz nāvei. Vinkelmans, kurš ļoti iedvesmots stāvēja šī darba priekšā, teica, ka tajā var redzēt priesteri Laokonu, kurš ar katru sava cēlā un dižā ķermeņa formu pauž bezgalīgas sāpes, vispirms jau – tēva sāpes. Viņš stāv starp dēliem; čūskas apvij viņu ķermeņus. Tēvs – tā domā Vinkelmans – redz dēlu sāpes un tēvišķā līdzjūtībā arī sajūt briesmoņa tvērienu, kādā tas sagraibis viņus abus, it kā izspiežot uz āru visas sāpes. Šis veidols liecina, ka viņš aizmirsis pats sevi, asinīm kūšājot bezgalīgā līdzcietībā.

Tas ir skaists skaidrojums, taču tam, kurš apzinās lietas ar sirdi un uzmanīgi aplūko šo skulptūru, cienot Vinkelmanu kā lielu personību, tomēr jāsaka: Vinkelmans ir kļūdījies, jo grupā nekādā gadījumā nav attēlota līdzcietība. Tēva galva ir aizgriezta prom, viņš pat neredz savus dēlus. Vinkelmans raksturojis grupu pilnīgi nepareizi. Ja, aplūkojot grupu, mēs ievērosim sevī radušos sajūtu, tad sapratīsim, ka Laokonā attēlots pavisam noteikts brīdis – čūsku ietekmē cilvēka Es atstāj viņa ķermeni, un atsevišķās dziņas, palikušas bez Es vadības, iet katra savu ceļu, kas izpaužas ķermeņa kustībās. Mēs redzam, ka ķermeņa apakšējā daļa, galva, katrs atsevišķais loceklis iet savu ceļu un nav saskaņā ar visu veidolu, jo Es ir prom. Šāds brīdis, kas caur ķermeni parāda, kā cilvēks zaudē viengabalaino raksturu, kad Es, kas citādi kā stiprs viduspunkts nodrošina saskaņotas locekļu kustības, to atstāj – lūk, šāds brīdis ir attēlots Laokonā. Ja mēs ļaujām kam tādām iedarboties uz savu dvēseli, tad sasniedzam vienotību, kas izpaužas ķermeņa locekļu saskaņā, piešķirot tiem cilvēka raksturu.

Bet tad mums jāuzdod jautājums: ja cilvēkam noteiktā mērā ir iedzimts raksturs – ko nevar noliegt, jo pati dzīve mums māca, ka līdz noteiktai robežai tas, ko cilvēks atnes sev līdzi, ne ar kādiem centieniem nav izmaināms –, ja, tāpat, cilvēkam ir, no vienas puses, iedzimts raksturs, varbūt, no otras puses, ir iespējams darīt kaut ko, lai šo raksturu pārveidotu?

Jā, ciktāl raksturs attiecas uz dvēseles dzīvi un pieder tam, ko mēs, pamodušies no rīta, atrodam neierobežotu ar fiziskā ķermeņa nepilnībām, ir iespējams saskaņot atsevišķos dvēseles locekļus, stiprināt sajūtu dvēseli, prāta vai rakstura dvēseli un apziņas dvēseli un pilnveidot savu raksturu dzīves gaitā starp dzimšanu un nāvi.

Īpaši svarīgi to zināt ir audzinātājiem. Ārkārtīgi svarīgi ir pazīt cilvēku temperamentu būtību un atšķirības tam, kurš grib būt pareizs audzinātājs. Tikpat nepieciešams ir zināt arī kaut ko par cilvēka raksturu un viņa iespējām starp dzimšanu un nāvi šo raksturu pārveidot, lai arī to nosaka iepriekšējās dzīves un to augļi. Ja mēs gribam to visu zināt, ir jānoskaidro, ka savā dzīvē cilvēks iziet noteiktus vispārēji tipiskus attīstības posmus. Nepieciešamos pieturas punktus tam, uz ko tagad tiek norādīts, jūs atradīsiet manā rakstā „Bērna audzināšana no garazinātnes redzespunkta”. Sākumā cilvēks piedzīvo periodu – kopš dzimšanas brīža līdz laikam ap septīto dzīves gadu –, kurā notiek zobu maiņa. Periodu, kurā fiziskais ķermenis pārsvarā tiek veidots ārējo faktoru ietekmē. Sākot ar septīto gadu, ar zobu maiņu, līdz 13, 14, 15 gadiem, t.i., līdz dzimumbriedumam, ilgst periods, kurā pārsvarā tiek veidota ētermiesa, otrais cilvēkbūtnes loceklis. Tad cilvēks ieiet trešajā periodā, kurā pārsvarā tiek veidota viņa zemākā astrālā miesa. Un tad, sākot aptuveni ar 21 gadu, iestājas dzīves vecums, kurā cilvēks kā brīva, patstāvīga būtne nostājas pasaulē un turpmāk pats strādā pie savas dvēseles veidošanas. Šai ziņā svarīgi ir gadi starp 21 un 28, kad tiek attīstīta sajūtu dvēsele.

Apmēram septiņi nākamie gadi – tie vienmēr ir tikai aptuveni skaitļi –, līdz 35 gadiem, ir sevišķi svarīgi prāta vai rakstura dvēseles attīstībai, kuru mēs varam īpaši veicināt, ja nodibinām labas attiecības ar dzīvi. Kam nepatīk vērot dzīvi, tas var uzskatīt šo domu par nejēdzību, bet tas, kurš aplūko dzīvi ar atvērtām acīm, zinās, ka noteiktas cilvēka būtnes īpašības var īpaši labi izveidot noteiktos dzīves periodos. Divdesmit gados mēs esam īpaši noskaņoti atraisīt savas iekāres, dziņas un kaislības mijiedarbībā ar ārējo pasauli, saņemot no tās iespaidus un ietekmes. Spēka pieaugumu mēs sajūtam, pateicoties atbilstošai prāta dvēseles mijiedarbībai ar apkārtējo pasauli; tas, kurš zina, kāda ir īsta izziņa, zina arī to, ka visas līdz tam iegūtās zināšanas var būt tikai gatavošanās īstai izziņai. Dzīves briedums, kad cilvēks tiešām var veidot pārskatu par savām zināšanām, principā sākas tikai ap 35. gadu. Šādi likumi pastāv. Tos nezina tikai tas, kurš negrib vērot cilvēka dzīvi.

Nemot to visu vērā, mēs redzēsīm, ka cilvēka dzīve starp dzimšanu un nāvi ir iedalīta noteiktos posmos. Es darbojas, saskaņojot dvēseles locekļu darbību savā starpā. Turklāt tas, ko Es izstrādā dzīves gaitā, ir jāpielāgo cilvēka ārējam miesiskumam. Tas parāda, cik svarīgi audzinātājam ir zināt, ka fiziskā miesa piedzīvo savu attīstību līdz septītajam dzīves gadam. Visu, kas iedarbojas no fiziskās pasaules uz fizisko ķermeni, kas piešķir tam spēku un stiprumu, cilvēkam var piegādāt tikai šajā pirmajā periodā. Turklāt pastāv noslēpumaina fiziskās miesas un apziņas dvēseles kopsakarība, ko var skaidri redzēt, uzmanīgi vērojot dzīvi.

Lai Es kļūtu tik stiprs, lai vēlākajā dzīvē, pēc 35 gadiem, varētu caurstrāvoties ar apziņas dvēseles spēku un strādāt dvēsēlē tā, lai caur to varētu iziet no sevis un iegūt zināšanas par pasauli, tas nedrīkst atdurties pret šķēršļiem fiziskajā miesā. Tas ir fakts, ka tieši fiziskā miesa var sagādāt apziņas dvēselei un Es vislielākos šķēršļus brīdī, kad Es vairs negrib palikt ieslēgts

ķermenī, tas grib izkļūt laukā un atvērties komunikācijai ar pasauli. Ja mēs, audzinātāji, varam piegādāt spēku fiziskajai miesai tikai ierobežotā laika posmā, proti, līdz septiņiem gadiem, tad mēs šeit atklājam īpatnēju kopsakarību. Tas nebūt nav vienalga vēlākai cilvēka dzīvei, ko audzinātāji iesāk ar bērnu! Tikai tie, kuri neprot vērot dzīvi, neko nezina par šādiem dzīves noslēpumiem, bet tas, kurš var salīdzināt agrīno bērnības vecumu un vecumu pēc 35 gadiem tā brīvā mijiedarbībā ar pasauli, zina, ka mēs varam stipri vien palīdzēt cilvēkam – kurš grib iedziļināties pasaulē un nepalikt ieslēgts sevī – sagatavoties atvērtai komunikācijai ar pasauli, pirmajā dzīves posmā atbilstoši ar viņu darbojoties. Tieši prieks par fizisko dzīvi, kas plūst viņam pretī no apkārtnes, piegādā fiziskajai miesai spēku, dara to noteiktā mērā mīkstu un plastisku, tādēļ veidojamu.

Jo vairāk prieka, mīlestības un laimes mēs izraisām bērnā viņa dzīves pirmajā periodā, jo mazāk viņam būs šķēršļu un aizturu vēlākajā dzīvē, lai viņš varētu caur savu apziņas dvēseli – pateicoties Es darbam, kas spēlē uz apziņas dvēseles kā stīgu instrumenta – izveidot atvērtu, brīvu, ar pasauli mijiedarbībā esošu raksturu. Mīlestības trūkums, grūts liktenis, sāpes, ko mēs liekam bērnam piedzīvot līdz septītajam dzīves gadam, nocietina viņa fizisko miesu un rada šķēršļus vēlākajā dzīvē. Tad veidojas tas, ko mēs saucam par noslēgtu raksturu, kas iestrēgst dvēselē un netiek pie brīvas, atvērtas komunikācijas ar visiem ārējās pasaules iespaidiem. Lūk, cik noslēpumainas kopsakarības pastāv dzīvē.

Pastāv kopsakarība arī starp ēterisko jeb dzīvības miesu un to, kas īpaši veidojas otrajā dzīves periodā, proti, kopsakarība starp ētermiesu un prāta vai rakstura dvēseli. Prāta dvēselei piemīt spēks, kuru Es var izsaukt, spēlējot uz šīs dvēseles stīgas. Tas ir spēks, kuram pateicoties, bērns attīstās par iniciatīvas un drosmes cilvēku vai par glēvu, neuzņēmīgu un kūtru cilvēku. Atkarībā no tā, vai Es ir stiprāks vai vājāks, cilvēks rīkojas dzīvē kā drosmīgs vai glēvs raksturs. Taču, kad cilvēkam ir vislabākā iespēja mijiedarbībā ar dzīvi izveidot šo prāta vai iedabas dvēseles īpašību, kļūt par sevišķi stipru raksturu, viņš var sastapt šķēršļus un aiztures savā ēteriskajā jeb dzīvības miesā. Ja mēs starp 7. un 13., 14. dzīves gadu caurstrāvojam bērna ēterisko miesu ar spēkiem, kas vēlāk – starp 28. un 35. dzīves gadu – nepretosies viņam, tad mēs kā šī cilvēka audzinātāji esam pelnījuši dziļu pateicību. Ja mēs starp 7. un 14. dzīves gadu varam būt bērna autoritāte, personificēts patiesības nesējs viņa acīs, ja šajā vecumā, kad autoritāte ir īpaši dziedinoša, mēs – skolotāji, vecāki vai audzinātāji – esam blakus jaunajam cilvēkam un viņš var teikt: “Šis cilvēks dzīvo atbilstoši patiesībai,” tad mēs kāpinām viņa ētermiesas spēku, un vēlāk, starp 28. un 35. dzīves gadu, cilvēks satiksies ar minimālu savas ētermiesas pretestību. Tad, atbilstoši savam Es spēkam, viņš varēs kļūt par drosmīgu cilvēku ar iniciatīvu. Pateicoties šīm noslēpumainajām dzīves kopsakarībām, ja mēs tās pārzinām, uz cilvēkiem var iedarboties ārkārtīgi dziedinoši.

Mūsdienu haotiskajā izglītībā ir zudusi apziņa par šīm kopsakarībām, kuras agrāk cilvēki zināja instinktīvi. Ar lielu gandarījumu var secināt, ka agrāk vecāki un skolotāji ievēroja šīs patiesības, kā dziļus instinktus vai inspirācijas. Te jāsaaka: vecā *Rotteck*'a vēsture, kura mūsu jaunībā atradās tēvu bibliotēkās, jo tad tā tika lasīta, var būt arī novecojusi, taču, ja to aplūko ar sapratni, mēs atrodam tajā visai īpatnēju stāstīšanas veidu, jo šis Bādenes skolotājs, kurš Freiburgā pasniedza vēsturi, nedarīja to sausi un ar vēsu prātu. Ja lasa šīs pasaules vēstures ievadvārdus, kas jau ir kas īpašs, tad rodas sajūta, ka šis cilvēks uzrunā audzinātājus un skolotājus, sakot: “Tev jādod cilvēkiem vecumā starp 14. un 21. dzīves gadu, kad aktīvi attīstās astrālā miesa, tie spēki, kas izriet no skaistiem un cēliem ideāliem.” *Rotteck* visur meklē iespēju izcelt vēsturē to, kas piepildītu jauniešu dvēseles ar dižo varoņu idejām un entuziasmu iepretī tam, ko cilvēki ir gribējuši un izcietuši cilvēces attīstības gaitā. Un šāda pieeja ir pilnīgi

pamatota, jo šajā vecumā astrālajā miesā ieplūdušais nāk par labu tam sekojošajai sajūtu dvēselei, kamēr Es brīvā saspēlē ar pasauli izstrādā cilvēka raksturu. Sajūtu dvēselē tiek ielikts, t.i., raksturā tiek iemiesots caur augstiem ideāliem un iedvesmu dvēselē ieplūdušais. Tas tiek paša Es iestrādāts raksturā.

Tā mēs redzam, ka, pateicoties cilvēkbūtnes čaulu – fiziskās miesas, ēteriskās un astrālās miesas – plastiskumam, jaunībā caur audzināšanu tām vēl var ko pievienot un tādejādi dot cilvēkam iespēju strādāt ar savu raksturu. Ja tas nebūs noticis, raksturu veidot būs grūti; tam būs nepieciešami visstiprākie līdzekļi. Tad cilvēkam pilnīgi apzināti būs jānododas meditatīviem apcerējumiem par noteiktām īpašībām un jūtām, kuras viņš apzināti gribēs izstrādāt savā dvēselē. Šim cilvēkam būs jāmēģina kultūras plūsmas, piemēram, reliģiskus apliecinājumus, uztvert nevis kā teorijas, bet pārdzīvot to saturu. Mums ne tikai vienu reizi, bet visai regulāri jāiedziļinās lielajos pasaules uzskatos, kuri vēlākajā dzīvē caur jēdzieniem, sajūtām un idejām ievēd mūs lielos, aptverošos noslēpumos. Ja mēs varam iedziļināties šajos pasaules noslēpumos, arvien no jauna tiem nodoties, ja tie iespējams mūsos caur lūgšanām, kuras mēs atkarotām ik dienas, tad vēlākajā dzīvē mēs arī paši varam pārveidot savu raksturu.

Un pirmais, ko cilvēks iekļauj savos dvēseles locekļos, proti, sajūtu dvēselē, prāta vai rakstura dvēselē un apziņas dvēselē, ir viņa Es izcīnītais un iemiesotais. Parasti cilvēks savā ārējā miesiskumā nevar panākt neko daudz. Mēs redzējam, ka miesiskumam ir zināma robeža. Taču tam ir savas iespējas – ja mēs pavērosim sīkāk, ieraudzīsim, ka šī robeža tomēr ļauj cilvēkam arī no dzimšanas līdz nāvei strādāt pie ārējā miesiskuma.

Katrs būs novērojis, kā cilvēks, kurš gadu desmitiem nodevies nopietnam izziņas darbam, un kuram atziņas, ko viņš šajā laikā ieguvis, nav palikušas vien pelēka teorija, bet pārveidojušās priekos un ciešanās, svētlaimē un sāpēs, principā tikai pateicoties tam, piedzīvo īstu izziņu, kas saaužas ar viņa Es. Katrs būs novērojis, kā izmainās pat cilvēka sejas vaibsti, žesti, viņa izturēšanās, tātad Es darbs iesniedzas līdz pat ārējam miesiskumam.

Bet cilvēks gaužām maz var iestrādāt savā ārējā miesiskumā starp dzimšanu un nāvi. No lielākās ieguvuma daļas šajā dzīvē ir jāatsakās un jānoglabā līdz nākamajai dzīvei. Toties cilvēks šo to atnes līdzī no iepriekšējām dzīvē un, ja viņam ir tāda iespēja, var to papildināt ar dzīves laikā apgūto.

Tā mēs redzam, ka cilvēks ar savu darbu var iesniegties pat miesiskumā, ka raksturs neaprobežojas tikai ar iekšējo dvēseles dzīvi, bet tiecas izpausties arī ārēji. Visizteiksmīgāk iekšējais raksturs izpaužas mīmikā, arī tajā, ko mēs saucam par fizionomiju jeb sejas vaibstiem un, treškārt, viņa galvaskausa plastiskajā veidolā, tajā, ko mums atklāj mācība par galvaskausu.

Kā izpaužas cilvēka raksturs viņa ārienē – žestos, sejas vaibstos un kaulu uzbūvē? Lai atbildētu uz šo jautājumu, mēs varam atrast noteiktu pieturas punktu, iedziļinoties garazinātnes atziņā par cilvēka būtni, kas saka, ka Es vispirms strādā ar sajūtu dvēseli, aptverot visas cilvēka dziņas, iekāres, kaislības – vārdu sakot, visus iekšējos gribas impulsus. Tas, ko Es spēle uz šīs dvēseles stīgas, ārēji izpaužas žestos. Iekšēji izdzīvotais raksturs ārēji izpaužas mīmikā, žestos, un mēs varam teikt, ka žesti daudz ko atklāj tieši par cilvēka raksturu.

Lai arī, veidojot raksturu, Es strādā pārsvarā sajūtu dvēselē, tomēr „atskaņas” no šīs dvēseles stīgas sasniedz arī citus dvēseles locekļus. Ja Es strādā sajūtu dvēselē, tad tieši sajūtu dvēsele skan sevišķi spēcīgi, bet citas stīgas skan līdzī, un tas izpaužas žestos. Visrupjākās sajūtu

dvēseles izpausmes parādās cilvēka ķermeņa lejasdaļas kustībās. Ja cilvēks, piemēram, labsajūtā uzsit sev pa vēderu, mēs skaidri redzam, ka viņš ar savu raksturu dzīvo ieslēgts sajūtu dvēselē un viņa gribas impulsi augstākajos būtnes locekļos izpaužas visai maz.

Kad Es, kas pārsvarā dzīvo sajūtu dvēselē, caur dziņām, iekārēm un citiem gribas impulsiem izlaužas prāta dvēselē, tas izpaužas žestā, kas attiecas uz prāta vai iedabas dvēseles ārējās izpausmes orgānu, proti, sirds reģionu. Tādēļ cilvēki, kuri ir pārliecināti par kaut ko – lai arī vadās no savām sajūtām, bet spēj tās pārvērst vārdos un izteikt –, tādi cilvēki liek roku sev uz sirds. Viņi runā, nevis balstoties objektīvā spriedumā, bet kaislīgā pārliecībā. Te mēs varam atpazīt kaislīgu raksturu, kas zināmā mērā iesniedzas prāta dvēselē. Vēl šādu cilvēku, kurš pilnībā dzīvo sajūtu dvēselē, bet ar savu stipro Es spēj izvilināt dažas skaņas arī no prāta dvēseles, var atpazīt pēc tā, ka viņš nostājas sevišķi plati.

Ir runātāji, kuri ieliek īkšķus vestes caurumos un nostājas publikas priekšā platām kājām. Tie runā tieši no sajūtu dvēseles, nevis balstoties objektīvā spriedumā, bet ietērpjot vārdos savas egoistiskās un personiskās izjūtas, ar raksturīgo žestu – īkšķiem vestes caurumos – to apstiprinot.

Cilvēki, kuri ļauj Es darbībai rezonēt līdz pat apziņas dvēselei, saviem žestiem izmanto orgānu, kas īpaši norāda uz apziņas dvēseli. Šie cilvēki, aizskarot degunu, rāda, ka ir sevišķi grūti iekšēji sajusto novest līdz noteiktam lēmumam; šādi tie signalizē, cik grūti ir izvilkt lēmumu no savas dvēseles dziļēm.

Tā mēs redzam, ka viss Es darba rezultātā dvēselē notiekošais izpaužas žestos.

Ja cilvēks pārsvarā dzīvo prāta jeb iedabas dvēselē, tuvāk savai iekšējai pasaulei, kurā ārējiem iespaidiem ir mazāka ietekme, kas vairāk ir viņa paša īpašums, tad mēs varam redzēt, kā tas izpaužas sejas izteiksmē. Kad Es aizskar prāta dvēseles stīgu un tās skaņa izplatās zemāk, sajūtu dvēselē, kad cilvēks dzīvo ar savu Es prāta dvēselē, bet tās saturs tomēr iespiežas zemāk, sajūtu dvēselē; ja viņa spriedumi caurauž to, sniedzot iedvesmu, tas izpaužas slīpā pierē un izvirzītā zodā. Prāta dvēselē pārdzīvotais, atbalsojoties sajūtu dvēselē, izpaužas sejas lejasdaļā. Ja cilvēks atraisa to, kas jāatrasa tieši prāta dvēselē, un panāk saskaņu starp ārējo un iekšējo, ja viņš nav ieracies un noslēdzies sevī, bet nav arī iztukšojies pārliecīgas atdošanās dēļ, ja pastāv skaista saskaņa starp iekšējo un ārējo, bet Es dzīvo pārsvarā prāta dvēselē, tas noteikti izpaužas sejas vidusdaļā, kas ir ārējā prāta jeb iedabas dvēseles paudēja.

Te mēs redzam, cik auglīga var būt garazinātne dažādu kultūru izpratnē. Tā rāda, ka viena otrai sekojošās īpašības pavisam uzskatāmi izpaužas arī tautās, kas seko cita citai vēsturiskās attīstības gaitā. Piemēram, prāta vai iedabas dvēsele bija sevišķi izteikta senajā Grieķijā. Tieši tad valdīja skaista saskaņa starp cilvēka ārējo un iekšējo dzīvi. Grieķiem piemita tas, ko garazinātne sauc par Es izpausmi prāta vai iedabas dvēselē. Tādēļ grieķiem bija ideāla deguna forma. Mēs saprotam šīs lietas tikai tad, ja uztveram gara nospiedumus ārējā miesiskumā.

Un sejas vaibsti, kas rodas, cilvēkam paceļot līdz zināšanām to, kas pārsvarā dzīvo prāta vai iedabas dvēselē, un izdzīvojot to apziņas dvēselē, izpaužas uz priekšu izvirzītā pierē. Šī sejas īpatnība ir prāta vai iedabas dvēseles pazīme, kad Es prāta dvēselē paveiktais plūst augšā, apziņas dvēselē.

Ja cilvēks pavisam īpaši dzīvo savā Es, piešķirot dvēselei individuālu raksturu, tad uz apziņas dvēseles stīgas Es spēlētais var nolaisties prāta dvēselē un sajūtu dvēselē. Šī tad ir visaugstākā

cilvēka attīstības pakāpe. Tikai savā apziņas dvēselē mēs varam tikt caurausti ar augstiem tikumiskiem ideāliem un gūt plašu pārskatu par pasaules norisēm.

Tam visam jādzīvo mūsu apziņas dvēselē. Spēks, ko Es piešķir dvēselei, lai tā varētu apgūt plašas un dziļas zināšanas un iepazīt pasauli, kurā varētu dzīvot augsti tikumiski ideāli, augsti ētiski uzskati, var nolaisties zemāk un kļūt par entuziasmu un kaislību, citiem vārdiem – par sajūtu dvēseles siltumu. Tas notiek, ja cilvēks iedegas par uzziņāto. Tad cēlākais, līdz kam viņš bija pacēlies, tiek atkal nonests lejā sajūtu dvēselē. Tā cilvēks pacilā sajūtu dvēseli, ļaujot to caurstrāvot apziņas dvēseles sasniegumiem. Taču apziņas dvēselē pārdzīvotais, kas var izveidot ideālu raksturu, pateicoties Es darbam apziņas dvēselē, nevar izpausties cilvēka miesiskumā, jo mūsu ārējais miesiskums, ko mēs atnesam šeit piedzimstot, ir ierobežots. Mums jāatsakās no vēlmes vai cerības izpaust to miesiskumā. Tas var izpausties cēlā raksturā, taču līdz ārējam miesiskumam vienā dzīvē nevar tikt. Mums tas jāņem līdzi caur nāves vārtiem kā varens spēks nākamai dzīvei.

To, kas sajūtu dvēselē ir aizdedzināts caur kaisli, kas uzliesmo caur tajā ieplūdušiem augsti tikumiskiem ideāliem, mēs varam paņemt līdzi caur nāves vārtiem un pārnest jaunā dzīvē, kur tas kļūst par varenu plastisku spēku. Un tad jaunajā dzīvē pēc galvaskausa formas, pēc dažādiem pacēlumiem un iedobumiem galvaskausā var redzēt izpaužamies mūsu pārstrādātos augstos tikumiskos ideālus. Mēs redzam pārnestu jaunajā dzīvē līdz pat skeletam cilvēka paša izveidoto. Tāpēc galvaskausa izpēte, zināšanas par galvaskausa pacēlumiem un iedobumiem, ļauj secināt, cik individuāls ir tā īpašnieka raksturs.

Ir smieklīgi, ja kāds mēģina sastādīt kādas vispārējas shēmas vai izstrādāt tipiskus principus galvaskausa izpētei. Nekā tāda nav. Katram cilvēkam ir piemērojama īpaša galvaskausa izpēte, jo savu galvaskausu viņš atnes no iepriekšējās dzīves, un katram cilvēkam tas jāpēta atšķirīgi. Tādēļ šeit nevar pastāvēt vispārēja zinātne. Tikai abstrakcionisti, kuri grib visu shematizēt, var izveidot vispārēju mācību par galvaskausu. Tikai tas, kurš zina, ko cilvēks veido līdz pat kauliem – kā tas tika parādīts –, varēs runāt par individuālo cilvēka kaulu uzbūvi. Līdz ar to galvaskausa apguve katram cilvēkam ir citāda, un mēs nekad to nevarēsim izskaidrot ar vienu dzīvi. Galvaskausa formā ir reāli satverams tas, ko sauc par atkaliemiesošanos, jo galvaskausa formā izpaužas cilvēka paveiktais iepriekšējās dzīvēs. Te reinkarnācija jeb atkaliemiesošānās kļūst taustāma. Mēs redzam, kā cilvēka raksturs savas pēdas atstāj pat viscietākajā veidojumā, un cilvēka raksturs ir saistīts ar kādu brīnumainu mīklu. Mēs sākām ar stāstu par cilvēka raksturu – kā Es to veido sajūtu dvēselē, prāta vai iedabas dvēselē un apziņas dvēselē. Tad mēs redzējām, kā tas iegūlas ārējā miesiskumā līdz žestiem, sejas vaibstiem un pat kauliem. Un, kamēr cilvēks tiek vests no dzīves pie nāves, un tad atkal pie jaunas dzīves, mēs redzam, kā iekšējā būtne strādā ar ārējo, piešķirot dvēseles dzīvei noteiktu raksturu caur šīs iekšējās dzīves ārējo tēlu un līdzību, proti, ārējo miesu.

Tad mēs saprotam, kāpēc ir tik saviļņojoši redzēt Laokona ārējās miesas raksturu it kā pārplēstu atsevišķos locekļos; un reizē mēs redzam, ka raksturs, kas pieder cilvēka būtnei, pazūd šī mākslas darba ārējā žestā. Te iekšējie spēki izpaužas matērijā un, otrādi, – dotības, kuras mēs atnesam līdzi no agrākiem laikiem, izpaužas mūsu fiziskā ķermeņa formā un nosaka mūsu garu uz visu mūžu. Tas parāda, ka gars, pārtraucot vienu dzīvi, nākamajā var novest līdz izpaušmei to raksturu, kas iegūts kā auglis jaunai dzīvei.

Tagad mēs varam saprast Gētes noskaņojumu, ko viņš sajuta, turot rokās Šillera galvaskausu un sakot: “Šī galvaskausa formā es redzu gara nospiedumu matērijā, tā gara raksturīga

nospiedumu, kas skanēja man pretī no Šillera dzejas, no draudzības vārdiem, ar kuriem tik bieži viņš vērsās pie manis; es redzu šeit, kā gars ir strādājis matērijā. Un, kad es aplūkoju šo matērijas gabaliņu, tas ar savām cēlajām formām man rāda, kā iepriekšējās dzīves ir veidojušas to, kas Šillera garā tik vareni nostājās manā priekšā.”

Šie apcerējumi māca mūs saprast Gētes teikto par Šillera galvaskausu:

„Ko cilvēks dzīvē vairāk vēl var gūt
Kā to, lai Dieva daba viņam atklāj,
Kā cietai vielai ļauj tā izgaist garā,
Kā gara radīto tā glabā cietu!”